

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI DERGİSİ

DİNİ, İLMÎ, EDEBÎ, MESLEKÎ AYLIK DERGİ

Cilt : XI Sayı 3

Mayıs - Haziran 1972

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«ONLAR YER (yüzün) DE GEZİB DE KENDİLERİNDEN EVVELKİLERİN AKİBETİNİN NİCE OLDUĞUNA BAKMADILAR MI? ONLAR, KUVVETCE KENDİLERİNDEN DAHA ŞİDDETLİ İDİLER. TOPRAĞI EKMiŞLER, ALT ÜST ETMiŞLER, ONU, BUNLARIN İMAR ETTİKLERİNDEN DAHA ÇOK İMAR EYLEMiŞLERDİ. PEYGAMBERLERİ ONLARA DA NİCE AÇIK HUCCETLER GETİRMİŞLERDİ. DEMEK ONLARA ALLAH ZULMETMİYORDU, FAKAT KENDİLERİNE BİZZAT KENDİLERİ ZULMEDİYORLARDI.»

(er-RUUM SÜRESİ/9)

FATİH SULTAN MEHMET'İN

Komutanlık Dehâsı ve Adaleti

Ahmet OKUTAN

Diyanet İşleri Başkan Yard.

Son sayletinle vurki açılış bu surlar
Fecr-i hücum içindeki tekbir aşkına

Yahya Kemal Beyatlı

Tarihte dünya milletlerine askerlik sanatını öğreten, savaş meydanlarında üstün buluş ve kabiliyetleri ile düşmanlarını şaşırta, bütün hıristiyan âleminin asırlarca devam eden haçlı saldırılarına karşı koyarak onları her seferinde perişan edip «Bir Türk gibi kuvvetli» sözünü Ata sözü haline getiren, İslâm imanî ile birleşen Türk gücünün ne yıkılmaz bir kale olduğunu bütün dünyaya öğreten Türk Milleti, nice kıymetli İmparatorlar ve üstün komutanlar yetiştirmiştir. Böylece Türk Milleti tarihin başlangıcından bu yana üstün medeniyetler kurmuş, Dünya çapında şahsiyetler yetiştirmiştir. Bu şahsiyetlerin şüphesiz ki en büyüğü, tarihe FATİH adı ile geçen, beşer tarihinin mümtaz ve müstesnâ siması II. Sultan Mehmet, 30 Mart 1432 pazar günü Edirne Sarayı Hümayûnu'nda doğdu. (1)

İkinci defa İmparatorluk tahtına geçtiği vakit 19 yaşında idi. Babası II. Murat'ın ölümünde Manisa'da idi. Bu ölüm olayından üç gün sonra 6 Şubat 1451 de Halil Paşa'nın gizlice gönderdiği ulak, Edirne'den Manisa'ya ulaştı. II. Mehmet, arap atına bindi; «Beni seven arkamdan gelsin» diyerek iki günde Gelibolu'ya vasil oldu. 10 Şubat 1451 de Gelibolu'dan hareket etti. Edirne'ye yavaş bir yürüyüşle girdi. Şehrin dışında Vezirler, Beylerbeyiler, Sancak beyleri, Ulemâ ve ordu tarafından karşılandı; Lehinde büyük tezahürat yapıldı. Tahta oturdu ve derhal devlet işlerini ele aldı. (2)

Peygamber Efendimizin «İstanbul muhakkak fethedilecektir. Onu fethe- den komutan ne iyi komutan, onun askerleri ne iyi askerlerdir.» Hadis-i Şeriflerinde methedilen komutan olabilmek ve bu şerefe ulaşabilmek için dedeleri tarafından İstanbul defalarca kuşatılmış fakat her seferinde başka gailelerin çıkması veya iyi hazırlanılmamış olması sonucu muvaffakiyet elde edilememiştir. II Mehmet İstanbul'un şevki ile doluydu. Tahta geçişinin ikinci yılı başlarında, bu güzel emelinin gerçekleşmesine hemen başladı.

Henüz tecrübesiz, yirmi yaşlarında delikanlılık çağında iken dahi akıllara hayret verecek ileri görüşüyle savaş plânları hazırlamaya başladı. Bunun için ilk iş olarak İstanbul Boğazına hakim olmak gerekirdi. Boğazdan geçen gemileri Türk kontrolü altında olmalıydı. Bu da ancak boğazı kesecek bir kalenin inşâ edilmesiyle mümkün olabilirdi. İşte bu gerekçelerle İstanbul'un Fethine hazırlık olmak üzere, sûr'atle Rumelihisarının inşâsına başlandı. 21 Mart 1452 tarihinde vezir Şihâbeddin paşa'nın nezaretinde başlayan inşaat Temmuz ayının sonlarına doğru yani dört ay gibi çok kısa bir zaman-

(1) Danişmend Kronoloji: I. 199-202; Uzun Çarşılı; I.452.

(2) Öztuna Yılmaz; Türkiye tarihi; III. 190-191.

da tamamlandı. Bu kısa zamanda tamamlanış ortaçağ teknik gücü ölçülerini aşan bir durumdu. Halen asırların yıkamadığı ve bizzat Fatih tarafından «Boğaz kesen» adını verdiği bu hisarı Fransız Türk mimari tarihi mütehassı Albert Gabriel «Şayan-ı hayret bir teşebbüs» olarak vasıflandırmıştır. Gabriel diyor ki: «Bir harp adamı olan II. Mehmet Kuleler, Kapılar Hisar-beçeler gibi muhtelif kısımların ehemmiyet ve yerlerini tayin hususunda araziden müdekkikane, bir surette faydalanarak, Hisarın umumî eşkalini tesbit için gereken fennî malûmata sahip idi.»

Kaleye büyük toplar yerleştirildi. Yıldırım Bayezit'in yaptırdığı Anadolu hisarı da tamir edilerek oraya da toplar yerleştirildi. Böylece boğaz, her iki yakasından karşılıklı toplarla kontrol altına alınmış oldu. II. Mehmet, 1 Eylül 1452'de Edirne'ye gelerek İstanbul'un fetih projelerini ve hazırlıklarını geliştirmeye çalıştı.

Bizzat Fatih tarafından verilen «Boğaz kesen» adının da gösterdiği gibi Hisar, iki denizin arasını kesmek ve Asya kıtasından Avrupa kıtasına, Kara Denizden Marmara Denizine geçişe hakim olmak için yapılmıştır. Hülâsa Boğazlar tarihinde yeni bir hadise olarak, o zamana kadar açık bulunan bu su geçitleri, şimdi kıyılarına fiilen hakim devletin tam kontrolü altına geçmekte idi. (3)

Böylece Boğazın stratejik önemini keşfetmesi, büyük bir muvaffakiyetle boğaza hakimiyetini sağlaması, onun askeri dehasının bir sonucudur.

II. Mehmet'in maksadını anlayan XI. Konstantin bütün Avrupa'dan yardım istedi, İstanbul'un kapılarını yabancılara kapadı, şehirdeki Türk azınlığı hapsedti.

1452-1453 kışı, harp hazırlıkları ile geçti. Bu hazırlıkların başında, Cihan askerlik tarihinde inkılâp yapacak olan büyük topların dökülmesi ve ateş güçlerinin tecrübeleri geliyordu.

Türkler böylece büyük bir hazırlık içerisinde çalışıp dururlarken; İstanbul'da Bizanslılar koyu dinî taassup içerisinde bulunuyordu. Din adamları Katolik-Ortodoks çekişmesi ile meşgullerdi. Hatta devrin Başbakanı «Büyük Duka» Lükas Notaras «İstanbul'un içinde Türk sarığını görmek, Lâtin serpuşunu görmekten evlâdır» «Dukas, XXXVII, 161» diyecek derecede Katolıklara muhalifti. Türklerin vicdan hürriyeti hususunda mutlak manada tolerans sahibi oldukları ise herkesce malûmdur. (4)

Edirne'de hazırlıklarını tamamlayan II. Mehmet, 23 Mart 1453'te İstanbul'a müteveccihen hareket etti. 18 Nisan'da İstanbul çevresindeki adalar fethedildi. Türk ordusu 100.000 kişiydi. 6 Nisan 1453'te muhasarâ top atışı ile fiilen başladı. Şehir surları önünde Cum'a namazı kılındı. «Sultan Mehmet, gemiler yaptı, ordular hazırladı ve Bizans'ı her taraftan sardı. Şehrin kapısında, o zamana kadar gözlerin görmediği, kulakların işitmediği insan gönlünden geçmiyen harp alet ve vasıtaları hazırladı.» (Vezir-azam Karâmânî Mehmet Paşa, Tarih) Muhasarada dört tane büyük top vardı ki; ancak 2000 asker tarafından çekilebiliyordu. Orta çağ harp sanatı, ikinci Mehmet'in matematik dehası ile değişiyordu. Bu arada Sultan, tarihte ilk defa havan topunu da icad etmişti. Fatih Sultan Mehmet'in bu muhasarada kullandığı silâhlar cihanın en tekâmül etmiş ve henüz Avrupa'nın bilmediği silâhlardı.

(3) H. İnalçık, Fatih devri 121.

(4) Öztuna Yılmaz, Türkiye tarihi III. 194.

İstanbul'un o muhteşem surları üzerine büyük topların açtığı bombardımanlardan sonra surlarda büyük gedikler açılmıştır. Bu gedikler Bizans için yıkım sayılabilecek derecedeydi. Zira şimdiye kadar yapılan hiç bir muhasarada bu kadar büyük gedikler açılmamıştı. Bunu gören Sultan ilk olarak düşman mukavemetini ölçebilmek maksadıyla umumî bir hücum emrini verdi. Böylece 18 Nisan gecesi 4 saat süren taarruz, akamete uğradı, Haliç'i kapıyan zincirin kırılması gerekirdi. Buna da muvaffak olunmadı. Fakat muhasaranın muvaffakiyeti ancak Haliç'in tutulmasına bağlıydı. II. Mehmet'in icad ettiği havan topları, güllelerini Kasımpaşa sırtlarından aşırarak suretiyle Haliç'i dövmüş ve bazı Bizans gemilerini batırmıştı. Fakat bu yerli değildir. Bu maksatla 22 Nisan gecesi 67 parça Türk Donanmasının Karadan yürütülmek suretiyle Haliç'e indirilmesi olayı II. Mehmet'in askerlik dehasına bir delil teşkil eder. Zira o zamanki tekniğe göre bir gece içerisinde düşmanın haberi olmadan başarılan bu olay dünya harp tarihinin şahaser olaylarından biridir. Düşman üzerine çok büyük manevi bir darbe indirilmiş oldu.

II. Mehmet'in karadan donanma yürütme işinde, amansız düşmanı olan ve ikinci Mehmet'i şahsen tanıyan Bizans imparatorluk prensi meşhur tarihçi Dukas, şöyle fikir beyanından kendini alamamıştır. «Böyle bir harikayı kim gördü, kim işitti? Keyahsar denizde köprü inşa ederek karada yürür gibi, bu köprü üstünden karşıya asker geçirdi. Bu yeni Makedonyalı İskender ve bana kalırsa neslinin en büyük padişahı olan II. Mehmet karayı denize tahmil etti ve gemileri dalgalar yerine dağların tepelerinden geçirdi. Binaenaleyh bu adam, Keyahsar'da geçti. Zira Keyahsar, Çanakkale boğazını geçti ve Atinalılara mağlûp olarak muhakkar bir halde geri döndü. Mehmet ise, karayı denizde olduğu gibi keçti ve Bizanslıları mahvetti ve hakiki altın gibi parlayan İstanbul'u, yani dünyayı tezyin eden şehirlerin kraliçesini fethettiler.» Fetih sırasında 53 yaşında olgun bir adam olan tarihçinin bu heyecanlı satırları devrinde bu hadisenin ne kadar muazzam bir tesir uyardığını gösteren bir ayna gibidir. (5)

II. Mehmet, sabahlara kadar hiç uyumuyor mütemadiyen savaş plânı üzerinde çalışıyor, topların, muhasara aletlerinin nerelere yerleştirileceğini, lağımların nerelere açılacağını plân üzerinde gerekli işaretlerini yapıyor ve emirlerini veriyordu. Allah'ın yardımı ile İstanbul'u alacağına inanıyordu.

Kanlı çarpışmalar günlerce devam etti. Ve 29 Mayıs 1453 sabahı geldi. O sabah öğle bir sabahtı ki II. Mehmet'e Fatih ünvanını kazandıracak, tarihe bir yeni çağı, Türklere'de dünyanın incisi güzel İstanbul'u kazandıracak sabahtı. İşte böyle bir Mayıs sabahında henüz güneş görünmeden Fatih Mehmet, sabah namazını kıldı, atına bindi, bütün maiyeti ile birlikte ön safalara geldi. Şiddetli top atışlarının himayesinde askerler surlara tırmanmaya başladı. Şehre dört bir yanından aynı anda şiddetli taarruz başlamıştı. Tek bir nidalarının verdiği manevi havaya bürünen Türk askeri, artık önüne durulmaz bir sel olmuş, önünde aşamayacağı değil bir kale ne olursa onu aşacak güçte idi. Türk askeri, kaleden atılan ateşin içine kendini atıyor, yanıyor; oka göğsünü siper ediyor, şehit oluyor fakat ordu ilerliyordu. Kimisi henüz kalenin dibinde şehit oluyor, kimisi kulenin üzerinde burçların arasında. Akşemseddin ve Fatih'in hocalarının en meşhuru olan Molla Gürânî,

(5) Öztuna Yılmaz, Türkiye tarihi. III. 198.

kahraman askerin ön saflarında dolaşıp onları teşci ve tebci ediyorlardı. Tekbir sedaları, İstanbul'un surlarını aşmış İstanbul'un içinde ulvi uğultular çıkartıyor, Feth-i mubinin artık gerçekleşeceğini İstanbul'un taşına toprağına müjdeliyordu.

İşte küçük rütbeli bir subay olan Ulubatlı Hasan otuz kişilik maiyeti ile birlikte Padişahın Sancağını Topkapı surları üzerine dikmiş ve aynı anda Bizanslıların yüzlerce koldan tevcih ettikleri ateş, ok ve taşlarla şehit olmuştu. Fakat maiyetinden, 18 kişinin de şehit olmasına rağmen geride kalanlar Sancağı düşürmediler. Türk Bayrağını Topkapısı üzerinde gören ve o andan itibaren Fatih ünvanına hak kazanan II. Mehmet, Peygamber Efendimizin senâsına mazhar olmanın verdiği sevinçle atından inip secde ederek Allah'a hamd eyledi. (6)

Sancağın dikilmesinden bir kaç dakika sonra, ilk Türk askeri buradan şehre girmeye başladı. Artık Bizans asli kuvvetlerini imhadan kurtaracak hiç bir çare kalmamıştı. Topkapı kesiminde Bizans askerleriyle Türk askerleri arasında öğle sıkı bir savaş oldu ki, her iki taraftan yığılan askerler arasında İmparator yaralanarak yerli düştü ve askerlerin ayakları altında ezildi. Türk askeri teker, teker sur kapılarını aşarak akın akın şehre yürüyor, silâhla karşı koymayanın kılına bile dokunmuyor, öldürmüyordu. Henüz öğle olmamıştı. Şehrin belli başlı bütün yerlerinde şanlı Türk Bayrakları dalgalanmaya başlamış ve Türk Ordusu da Aksaray'da buluşup saf nizamına girmişti. Orta çağ devri kapanmış yeni devir açılmıştı artık. Fatih önce Ayasofya'yı Cami yaptı. Dünya tarihi işgallerle, savaşlarla doludur. Fakat işgal ettiği ülke insanlarına böylesine âdil ve hoş görü ile davranan devlet adamına nadir raslanır. Hıristiyanlar için şu nizamnameyi yayınlamıştır.

«Benki, Emir-i Azam Sultan Murat'ın oğlu Padişah'ı muazzam ve emir Sultan Mehmet'im Halik-i arzı asuman namına, büyük Peygamberimiz Hazreti Muhammed namına, biz müslümanların mutakit olduğumuz sabûlmesani namına, Allah'ın Peygamberleri namına, Büyükbabamın ve babamın ruhuna, oğullarının namına kuşandığım kılıç aşkına yemin ederimki: Galata ahalisine kanunlarını ve serbestliklerini bırakıyorum. Binaenaleyh Galata Hisarları yıkılacak ise de, oturan halkın mallarını, evlerini, mağazalarını bağlarını, değirmenlerini, gemi ve sandallarını, ticaretlerini, zevce ve evlâtlarını istedikleri vechile idare etmek üzere muhafaza edeceklerdir. Ticaret mallarını memleketimin her tarafından satmaya mezdurlar. Kara ve denizlerde serbest olarak seyahat edebileceklerdir. Hiçbir gümrüğe, hiçbir angaryaya tabi olmayacaklardır... Ancak tahtı itaatımda bulunan memleketlerde olduğu gibi, haraç vermekle mükellef bulunacaklardır.

Şehir halkı, kilise ve dualarını muhafaza edeceklerdir. Lâkin çan çalmaları yasaktır. Kiliselerini camiye tahvil etmeyeceğim, Lâkin yeniden kilise inşa etmeyeceklerdir. Dinimizi kabul etmeleri için asla cebr gösterilmeyecektir. Galata ahalisine vaat ederimki, kendilerini bir köle sıfatıyla idare etmeyeceğime.» (7)

Fatih Sultan Mehmet, cesaret, ânî karar, ileriye görürlük, adâlet gibi büyük meziyetlere sahip olan büyük Türk Komutanlarından ve devlet adamlarından biridir. 29 Mayıs'ta onu tekrar anarken, Yüce Allah'tan rahmet ve mekânının Cennet olmasını dilerim.

(6) Öztuna Yılmaz Türkiye tarihi III. 204.

(7) İki Nisan 1972 tarihli Milliyet Gazetesi ilâvesi.